

Україна

ПАСПОРТ

об'єкта культурної спадщини

Замок.

(найменування об'єкта)

вид	**тип**	**категорія пам'ятки**
Архітектурний.	Комплекс	Національного значення

1. Дата утворення об'єкта:

Замок XVI-XVIII ст.

2. Місцезнаходження об'єкта:

Вул. Галицька, 2ф, смт. Микулинці, Тернопільський район, Тернопільська область. Північно-східна частина селища, правий берег Серету.

3. Охоронний № пам'ятки:

Архітектури національного значення охор. №679 - Н/1-11.

4. Дати і № рішень, відповідно до яких об'єкт узято на державний облік та визначено категорію пам'ятки:

Постанова Ради Міністрів України від 24.08.63 №970.

5. Наявність охоронних дощок, охоронних знаків, інших інформаційних написів, позначок:

Встановлена у 60 роках.

6. Власник:

Державна власність. Знаходиться на балансі Національного заповідника «Замки Тернопілля». Генеральний директор заповідника - Маціпура Анатолій Вікторович. (03550) 24247.

7. Користувач:

Національний заповідник «Замки Тернопілля»

8. Охоронний договір:

Охоронний договір від 22 серпня 2018 року, підписаний між Міністерством культури України в особі Тамари Вікторівни Мазур та Національним заповідником «Замки Тернопілля» в особі генерального директора Анатолія Вікторовича Маціпури.

9. Функціональне використання:

сучасне використання	**Первісне використання**	**інші (протягом часу існування об'єкта)**
Територія Національного заповідника «Замки Тернопілля».	Городище, оборонна функція.	Суконна фабрика.

10. Історичні дані про об'єкт:

Це невеличка місцевість - одна з найстаріших на Тернопільщині. Микулинецький замок впродовж віків був центральною спорудою древнього міста Микулин, яке відноситься до найдавніших поселень нашого краю і про яке вперше згадує в своєму «Повчанні» Володимир Мономах у 1096 році: «А потім (гонили) вслід за Ростиславовичем за (город) Микулин, та не настигли їх».

В XI столітті замок разом з населенням входив до Теребовлянського князівства, а у 1199 році ввійшов до складу Галицько-волинського. Першою спорудою на берегах Серету був дерев'яний замок, під мурами якого неодноразово відбувалися сутички з численними завойовниками.

Зростання міста було зумовлене й тим, що через місто проходив торговий шлях з Галичини до Києва. Після захоплення міста поляками у 1387 році поселення стало зватися Микулинцями.

Зі сходу та півдня в давнину місто було захищене долиною Серету і валами. З кінця XVI століття підвищується роль поселення в обороні навколишніх теренів від постійних нападів кримських татар. В 1555 році тодішня власниця замку - Анна Йорданова з роду Сенявських на місці старого дерев'яного замку заклала нову потужну фортецю, якій судилося перегородити з України сумнозвісний Чорний шлях, яким впродовж віків гнали бранців татари в неволю. З 1595 року зростає статус Микулинців і його замку. В цьому році воно отримало Магдербурзьке право на основі наданого йому привілеєм короля Зигмунта III і стало містом-фортецею. Їм було надано право на проведення трьох ярмарків щороку і кожного вівторка торгів. Жителі міста звільнялися від податків на 6 років, приїжджим купцям дозволялося вести безмитну торгівлю. Хоча Микулинцям і надали самоврядування, але мешканці його залишилися залежними від місцевого магната.

Після Сенявських власниками замку були магнати Зборовські, у 1637 р. його разом з містом купив Станіслав Конецпольський, який провів перебудову раніше існуючого укріплення, змінив планувальну структуру й архітектурний вигляд замку.

Важке економічне становище, політичне безправ'я міщан і селян

Микулинців, в якому вони перебували, зумовили їх участь у Визвольній війні українського народу 1648-1657 рр. В цей час замок зазнав значних пошкоджень.

Ще більших руйнувань фортеці завдала навала військ Ібрагіма Шишмана в 1675 році. Замок був взятий в облогу. Після 15-денної облоги, через нестачу продовольства і відсутність допомоги, повіривши обіцянкам ординців оборонці замку відчинили ворота. Проте тримати слово загарбники і не думали. Вони вчинили криваву розправу, вбивши всіх чоловіків і зруйнувавши сам замок, а жінок і дітей було забрано в ясир.

Під час польсько-турецької війни пропала дарована королем грамота, то ж власниця міста, Людвіка з Мнішеків Потоцька, звернулася з проханням до короля Августа III про її поновлення, що й було зроблено 16 грудня 1758 року.

На гербі міста в лазуровому полі зображено срібний меч з золотим руків'ям в стовп, супроводжуваний двома золотими зірками з вісьмома променями.

Пізніше Микулинецький замок був у власності магнатів Любомирських, Мнішеків, Потоцьких. З 1792 р. – у власності барона Конопка. Саме він влаштував у замку суконну фабрику, чим пришвидшив занепад фортеці.

На основі аналізу топографії городища, історичних джерел та фіксації у 1988 році культурного шару XII-XIII ст. В. Чорноус локалізував тут літописне місто Микулин, згадане в "Повісті минулих літ" під 1084, 1144 та 1202 (1207) рр.

У XX ст. між двома збереженими валами, збудовано очисні споруди.

З грудня 2008 року Микулинецький замок знаходиться на балансі Національного заповідника "Замки Тернопілля".

Постановою Кабінету Міністрів України №878 від 26 липня 2001 року згідно Закону України про охорону культурної спадщини – пам'ятка в смт. Микулинці затверджена в списках історичних населених місць України.

11. Відомості про сучасний стан об'єкта:

Розташування об'єкта і його роль у навколишньому середовищі.	Розташований замок на північ від містечка, на високому мисі, утвореного вигином річки Серет, на вершині пагорба.
Ландшафт.	Згідно природо-географічного районування смт. Микулинці знаходиться в південній частині Тернопільського плато (Західне Поділля).
Опис об'єкта.	У XVI ст. Замок збудовано в північно-східній частині городища XI-XIII ст. н. е. (давньоруська культура), пам'ятки місцевого значення (охор № 2765-Тр) згідно наказу Тернопільської обласної комунальної інспекції охорони пам'яток історії та культури від 10.02.2005 р. та наказу управління культури обласної державної адміністрації «Про

	включення та вилучення з Державного реєстру об'єктів культурної спадщини» №112 від 18.10.2005 р. Городище мисового типу. Висота мису над долиною річки сягає 20м. Розміри городища: південний вал – 180м, північно-східний – 160м, північно-західний – близько 140 м. На південний схід від замку у 1988 році, під час поверхневого огляду зафіксовано матеріали XII-XIII ст. - уламки керамічного посуду та фрагмент скляного браслета. Подекуди спостерігалися прошарки попелу та плоске каміння із слідами вогню. Планувальна структура замку та архітектурний вигляд склалися після 1637 року в результаті перебудови раніше існуючого укріплення С. Конецпольським. Як матеріал для будівництва використовувся червоний камінь-пісковик Теребовлянських родовищ. В плані він має форму чотирикутника. На трьох кутах замку височіли круглі трьохярусні бастеї з бійницями для гармат. Північно-східна бастея втрачена, в минулому столітті стіни північно-східної бастеї було розібрано на будматеріали. До нашого часу збереглись руїни двох потужних циліндричної форми бастей: Південно-східної бастеї на всю висоту (нижній ярус засипаний), та Північно-західної бастеї збереженої до рівня одного ярусу над рівнем подвір'я. Нижній ярус – засипаний. Стіни мають значні тріщини, відхилення по вертикалі та вивали каміння. На стінах частково збереглися стрільниці.В перерізі бастеї мають форму неправильного кола діаметром 13-14м. Товщина стін сягає до 3м (Архітектурно-археологічні обміри замку в смт. Микулинцях пам'ятки архітектури XVIст. ох. №679, виконанні Львівським філіалом Українського спеціального науково - реставраційного інституту «Укрпроектреставрація»). Вежі мали плоскі перекриття по дерев'яних балках. До наших днів збереглися місця зв'язки стін бастеї із стінами оборонних мурів. наріжник ще за татарської облоги, стіни муровані з Теребовлянського пісковика. До нашого часу збереглись руїни південно-західного наріжника, перебудовані з четвертої вежі. Нижній ярус – засипаний землею. Стіни мають значні тріщини, відхилення по вертикалі та вивали каміння. На стінах частково збереглися стрільниці. На замкове дворище ведуть арочні брами, окантовані білим каменем. Із західної сторони, де оборонні стіни додатково захищені глибоким ровом, до замку вела брама зі звідним мостом. Арка західних воріт була викладена білокам'яним брильянтовим рустом у стилі Відродження. Ще один вхід був зі сходу. У стінах є отвори бійниць для ручної зброї. В південному мурі в одному з двох збережених приміщень (знаходяться в аварійному стані) був первісний в'їзд (південна брама), про що свідчать залишки біло-кам'яного обрамлення брами.

	Всередині фортеці були господарські приміщення по периметру оборонних мурів, а під ними – льохи та підземні ходи. Ширина внутрішніх приміщень від 7 до 10м. Товщина стін від 1 до 3м (Архітектурно-археологічні обміри замку в смт. Микулинцях пам'ятки архітектури XVIст. ох. №679, виконані Львівським філіалом Українського спеціального науково-реставраційного інституту «Укрпроектреставрація»). На подвір'ї замку знаходився колодязь (на сьогодні засипаний). На сьогоднішній час збережено: а) східний корпус, за винятком крайніх, південного та північного приміщень. Корпус зберігся без даху в аварійному стані. В двох приміщеннях, суміжних із в'їздом, збереглися склепіння. Під корпусом є підвали. б) південний корпус - збереглися в аварійному стані два середніх приміщення. В одному із них, очевидно, був первісний в'їзд, про що свідчать залишки білокам'яного обрамлення брами. Решту корпусу не збереглося, залишилась тільки перебудована південна стіна. Підвалів не виявлено. в) західний корпус втрачений, крім приміщення житлового будинку, де до сьогодні проживають люди, в перерізі має форму прямокутника розміром 11,6 х 11,7м Підвалів не виявлено. г) північний корпус – наземна частина корпусу в середній частині повністю зруйнована. Залишились частково простінки північної оборонної стіни. В західній частині збережено первісний оборонний мур з бойовою галереєю та приміщенням корпусу на подвір'ї. В східній частині збережено руїни двох приміщень. В північному крилі є підвали перекриті склепіннями. Господарські приміщення муровані з місцевого пісковика та цегли. Від замку йшов підземний хід до церкви Святого Миколая в Струсові, а звідти – до Теребовлянського та Буданівського замку.
Перебудови, втрати й історичні нашарування.	Вперше Микулинецький замок згадується в X1 столітті. Це була дерев'яна споруда, під стінами якої неодноразово відбувалися сутички з численними завойовниками. В 1555 році, його тодішня власниця Анна Йорданова з роду Синявських, на місці старого дерев'яного замку, заклала нову потужну фортецю з каменю. У 1637 р. замок купив С. Конецпольський, який знову перебудовує замок, міняючи його планувальну структуру й архітектурний вигляд. У Визвольній війні українського народу 1648-1657 рр. замок зазнав значних пошкоджень. Ще більших руйнувань фортеці завдали війська Ібрагіма Шишмана в 1675 році. Найбільшого занепаду замок зазнав за часу власника замку барона Конопка. Він влаштував у замку суконну фабрику, чим

	пришвидшив занепад фортеці. На даний час тільки залишки мурів та двох круглих наріжних башт (третя не збереглася, а за четверту служила природна скеля), що уціліли від давньої споруди, дають уявлення про вигляд фортеці в минулому. Майже квадратний у плані, з периметральною забудовою, він нагадує житловий комплекс. На замкове дворище ведуть арочні брами, окантовані білим каменем, де-не-де збереглися фрагменти білокам'яної ростовки арочного обрамлення східних воріт. Із західного боку, де оборонні стіни додатково захищені глибоким ровом замок мав в'їзну браму зі звідним містком. Всередині фортеці були житлові приміщення, а під ними - льохи та підземні ходи. В даний час приміщення поховані під шаром дерну. Невелика заглибина нагадує про колишній колодязь. При західній в'їзній брамі збереглися житлові приміщення, де до сьогодні проживають люди. З початку XIX століття замок назавжди втрачає своє оборонне значення.
Наявність творів мистецтв та їх опис	Не має.
Опис території об'єкта.	Микулинецький замок знаходиться на вершині пагорба, на північ від містечка у вигині річки Серет. Зі сходу та півдня замок оточений городами жителів містечка. На віддалі 300м на схід від замку знаходяться очисні споруди. З півночі і заходу замок межує з житловим масивом. Із заходу на схід на відстані 400 м від замку пролягає автомагістраль, яка веде в центр селища, поряд з нею тече р. Серет.
Загальна оцінка технічного стану об'єкта, дата, № акта технічного стану.	Збережені складові замку перебувають у аварійному стані і потребують повного комплексу ремонтно-реставраційних робіт з метою збереження пам'ятки. Акт технічного стану від 14.05.2018р.№15
Наявність інженерних мереж	Не має.
Дата і № довідки про майнову цінність об'єкта, найменування організації яка провела оцінку, вартість в грн	Майнова цінність станом на 01.08.2018р - 1825700 гривен.

12. Перелік складових (для комплексу (ансамблю), визначного місця):

1. Північно-західна бастея.
2. Південно - східна бастея.
3. Північно-східна бастея (руїна).
4. Південно-західний наріжник оборонної стіни з елементами лізени.
5. Оборонні мури.
6. Господарські будівлі.
7. Східна брама з казематами.
8. Західна брама з перехідним мостом.
9. Південна брама.
10. Криниця.
11. Житловий будинок.

13. Територія об'єкта :

Площа.	Площа території – 11 100 м^2, площа забудови – 1754,3м^2.
Опис меж території об'єкта.	З півночі та заходу пам'ятка оточена забудовою сучасного селища, з півдня-крутими схилами мису і сучасною забудовою, зі сходу-крутими схилами, що виходять у долину Серету

14. Оцінка антропологічної, археологічної, естетичної, етнографічної, історичної, мистецької, наукової чи художньої цінності об'єкта :

Якості об'єкта, завдяки яким він набуває культурної цінності як пам'ятка.	Городище XI-XVIIIст. є унікальним, єдиним і неповторним, в своєму роді джерелом в історії України і Європи, історії українського народу, яке згадується в давньоруських літописах як місто Микулин. Замок в смт. Микулинці є ціною пам'яткою архітектури XVI-XVIII ст., за типологічними ознаками - це регулярне укріплення протобастіонного типу. Він є характерним прикладом замків Поділля середини XVII століття.

15. Зона охорони пам'ятки :

Організація-розробник науково-проектної документації.	В. Зарічний
Дата розроблення науково-проектної документації.	13.02.1969 р
Дата і номер документа про затвердження науково-проектної документації.	Погоджено керівником Тернопільського управління містобудування та архітектури 23. 07. 1969 р.
Короткий опис меж, зон охорони із зазначенням площі кожної зони.	Включає фортечні мури із замковим комплексом. Межує із житловим масивом і городами жителів селища.

16. Наявність науково-дослідної та науково-проектної документації на об'єкт.

Найменування документації	Рік розроблення.	Автор (організація)	Місце зберігання.
1. Звіт про дослідження архітектурно-археологічного загону Звенигородської археологічної експедиції у 1988р.	1988	В.О. Чорноус. Львівський інститут суспільних наук (тепер інститут українознавства).	Архів Інституту археології НАН України 1988/111.
2. Пам'ятка архітектури ХУ1 ст. замок в смт. Микулинцях Тернопільської обл. Архітектурно-археологічні обміри.	1991	УСНРПІ «Укрпроектреставрація» ГАП Лагуш З.Р. м. Львів.	Архів. «Укрзахідпроект-реставрація».
3. Проектні пропозиції реконструкції та пристосування пам'ятки арх. ХУ1 ст. замку в смт. Микулинцях Тернопільської області під готельно-туристичний комплекс.	1992	УСНРПІ «Укрзахідпроектреставрація» ГАП Лагуш З.Р. м. Львів	Архів. УСНРПІ «Укрзахідпроектреставрація»

17. Дослідницькі й реставраційні роботи: не проводилися

Найменування робіт.	Рік проведення.	Замовник.	Виконавець.	Підрядна організація.
Розвідки з шурфуванням.	1988	Львівський інститут суспільних наук (тепер інститут українознавства)	В.О. Чорноус	Архітектурно-археологічнтй загін Звенигородської експедиції ЛІСН.
Дослідницькі роботи	1991-1992		УСНРПІ «Укрзахідпроектреставрація»	УСНРПІ «Укрзахідпроектреставрація»

18. Основні джерела відомостей про об'єкт :

Археологічні матеріали.	Передано у фонди відділу археології Львівського Інституту українознавства НАН України.
Іконографічні матеріали.	Обмірне креслення (1951 р.). Архітектурно-планувальне управління Держбуду УРСР – Леонович, Відзіваці.
Архівні матеріали.	1. Чорноус В.О. "Звіт про дослідження архітектурно-археологічного загону Звенигородської археологічної експедиції у 1988 р.-3с.+8рис. 2. Центральний державний історичний архів у місті Львові Ф. 137. – ОП.1. Арк. 110.
Бібліографічні матеріали.	1. Чорноус В.О. Розвідкові роботи у Теребовлі та Микулинцях Тернопільської обл.. Нові матеріали з археології Прикарпаття і Волині. – Львів, 1991. – С.101-102.

	2. З. Лагуш. Замок в Микулинцях. Проектні пропозиції реконструкції та використання. Ред. В. Михайлівський. Фортифікація України Кам'янець-Подільський, 1993 р.-32-33 с. 3. Микулинці (селище міського типу у Теребовлянському районі). О. Клименко, Б. Хаварівський. Міська геральдика Тернопільщини. Тернопіль: «Воля», 2003 р.- 314-318 с. 4. Фортифікаційні споруди. О.В. Лесик. Замки та монастирі України Львів: «Світ», 1993 р.- 36 с. 5.Славчук Ю. Микулинці. Шляхами Золотог Поділля. Тернопільщина і Скалатщина :Регіональний історико-мемуарний збірник. В 111т. Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто. Друкарня ОО. Василіян, 1983 р. 301 – 309 с. 6. Гречило А. Герб та прапор Микулинців. Вісник львівського товариства «Тернопільщина». Вип. 3. Львів, 2002 р. 36-37 с. 7. Бойко О. Микулинці. – Вісник інституту «Укрзахідпроектреставрація», 2000 р. №11. 79-81 с. 8. Галицько-Волинський літопис. Переклад і післямова Л. Махновця. Жовтень №7. 14-89 с. 9.Історія міст і сіл Теребовлянщини. Смалига М., Кушнерик Г., Ковальчук М., Михайлюк Д. Тернопіль. Збруч, 1997 р. 541 с. 10. Бількевич А., Ільченко О., Мельничук М. Микулинці. (Історія містІ сіл Української РСР. Тернопільська область.) Ред. Нечай С. Київ: Радянська школа, 1973 р. 662 с. 11. Абрагамовська С.. Мої рідні Микулинці – місто мого дитинства. Шляхами Золотого Поділля. Тернопільщина і Скалатщина: Регіональний історико-мемуарний збірник. В 111т. Нью-Йорк - Париж - Сідней - Торонто. Друкарня ОО. Василіян, 1983 р. 762-765 с. 12. Парова Н. Микулинецький замок. Нова Ера №5 (84), 6-12 лютого 2008 р. 8 с. 13. Сивак О.О. Історія Микулинецької римо-католицької парафії Пре-Святої Трійці: минуле і сучасне. Б.Б. Буяк /Дипломна робота - Ми-Линці: кафедра історії України, 2007 р. 15 с. 14. І. Мельник . Глитнянський тракт. Ред. Т. Возняк. Галичина країна міст. Львів, 2005 р. 185-187 с. 15. Гулько Л., Негребецький Б.. Коли ще небуло Тернополя. Микулинцям - 900. Тернопіль Вечірній, 1996 р., 14 вересня.

19. До паспорта додаються графічні матеріли та фото фіксація :

Найменування.	Кіль-кість	Дата виконання.	Виконавець
План охоронної зони пам'ятки архітектури замку смт Микулинці	2	1969р	П.П. « Шумськ проект». В. Зарічний
Схема генплану	1	2018 р	НЗ «Замки Тернопілля» Грабар Т. Б.
План Замку	1	2018 р	НЗ «Замки Тернопілля» Яременюк С. Д.
Фасад, план замку	1	1951 р	Управління по справах архітектури при СМ УССР. Леонович.
Вигляд замку з квадрокоптера, архівне фото.	2	2018 р	

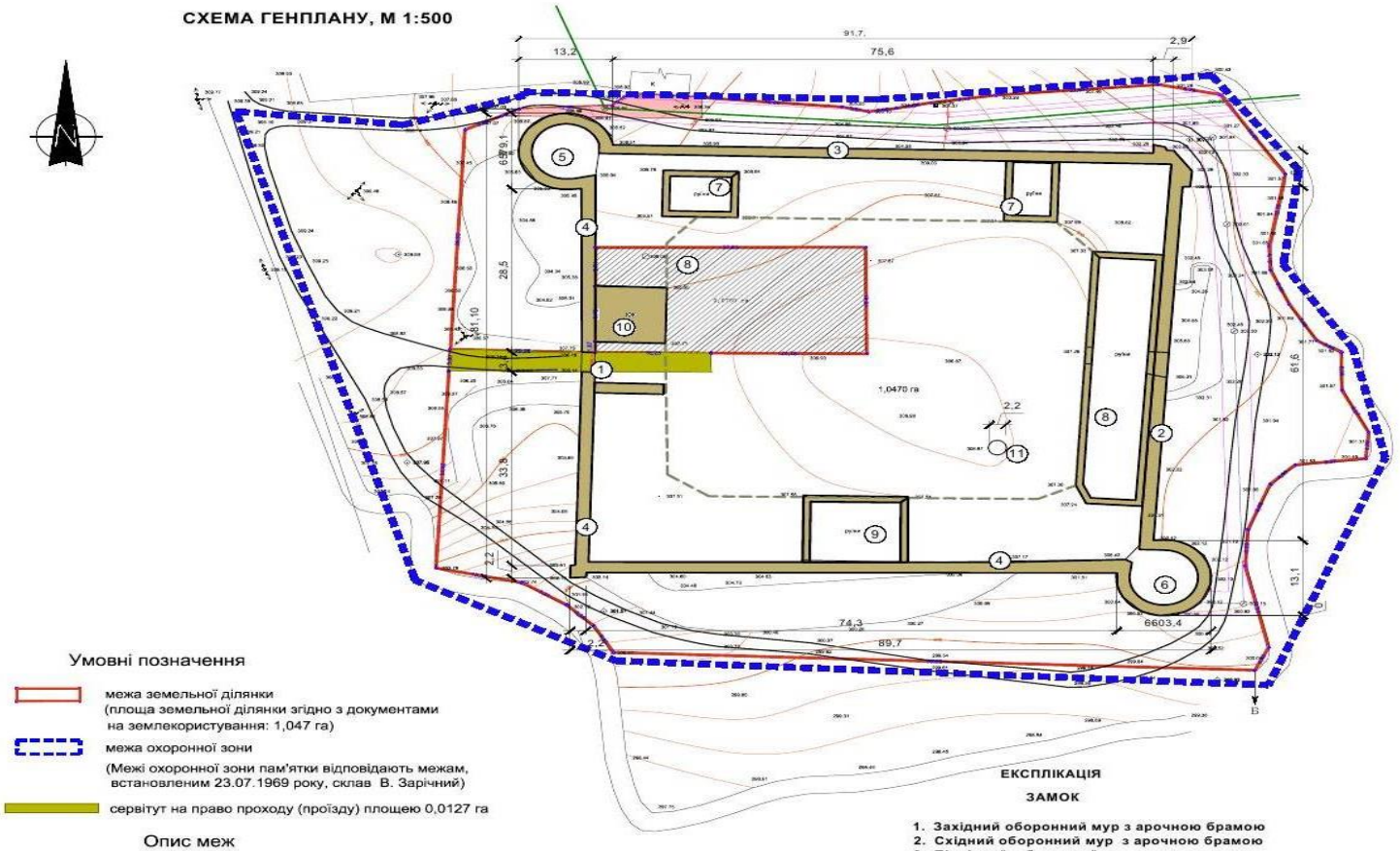
10

Паспорт склав:

Посада та назва організації	Спеціальність, кваліфікаційний рівень	Прізвище, ініціали	Підпис.	Дата складання.
Начальник відділу ОЕРПК Національного заповідника «Замки Тернопілля»	Інженер-будівельник	Ричнюк Г. В.		2018 р.
Мол. науковий співробітник науково-дослідного відділу НЗ «Замки Тернопілля»	Інженер-геофізик, історик, вчитель історії	Ганусевич Н.З.		2018 р.

Начальник управління культури
Тернопільської облдержадміністрації _____ Г. П. Шергей

СХЕМА ГЕНПЛАНУ, М 1:500

Умовні позначення

межа земельної ділянки
(площа земельної ділянки згідно з документами на землекористування: 1,047 га)

межа охоронної зони
(Межі охоронної зони пам'ятки відповідають межам, встановленим 23.07.1969 року, склав В. Зарічний)

сервітут на право проходу (проїзду) площею 0,0127 га

Опис меж

Від А до Б землі Микулинецької селищної ради

Б до А землі Микулинецької селищної ради

Існуючі елементи планувальної структури замку

Втрачені елементи планувальної структури замку

ЕКСПЛІКАЦІЯ

ЗАМОК

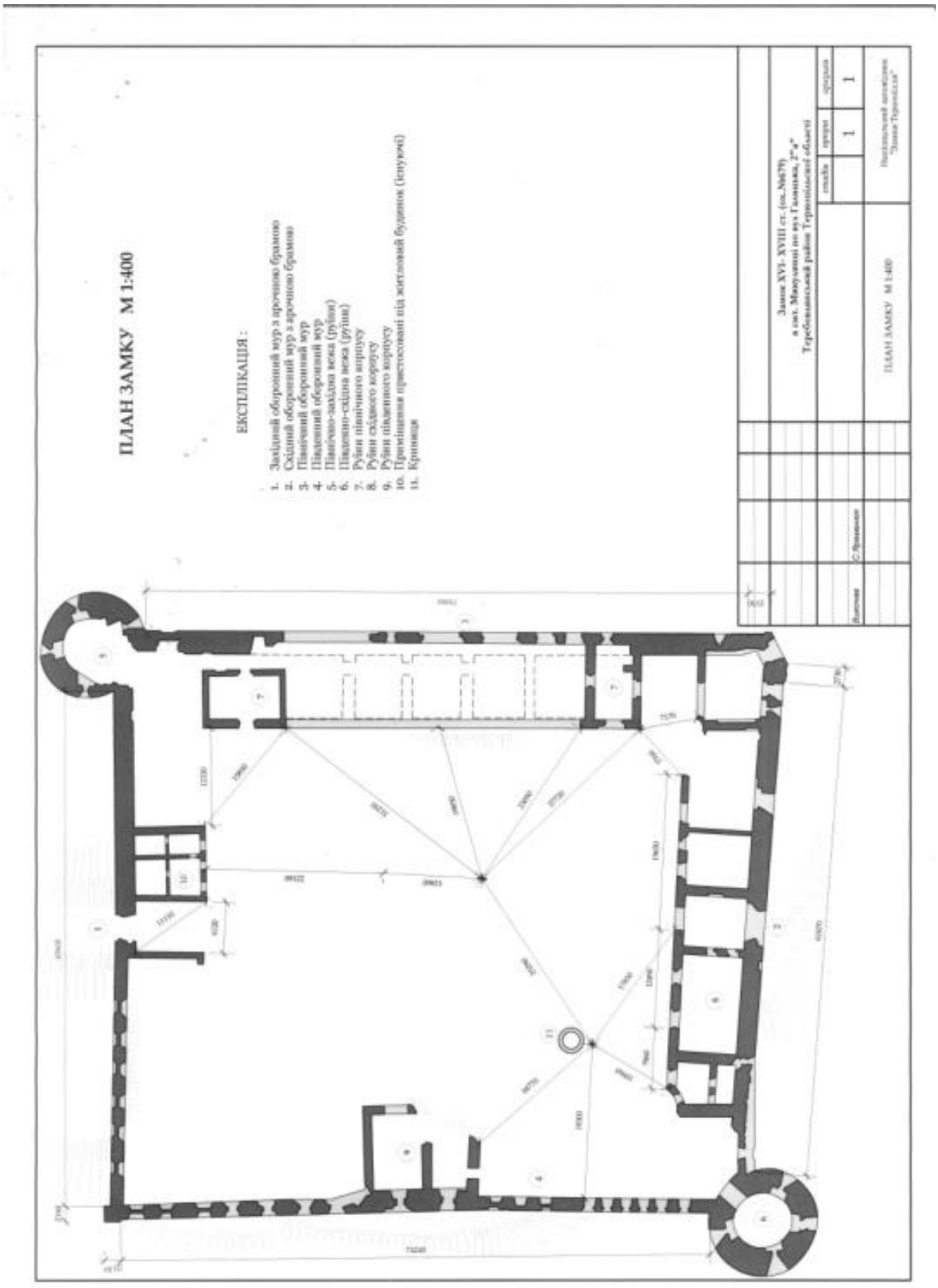
1. Західний оборонний мур з арочною брамою
2. Східний оборонний мур з арочною брамою
3. Північний оборонний мур
4. Південний оборонний мур
5. Північно-західна вежа (руїни)
6. Південно-східна вежа (руїни)
7. Руїни північного корпусу
8. Руїни східного корпусу
9. Руїни південного корпусу
10. Приміщення, пристосовані під житловий будинок (існ.)
11. Криниця

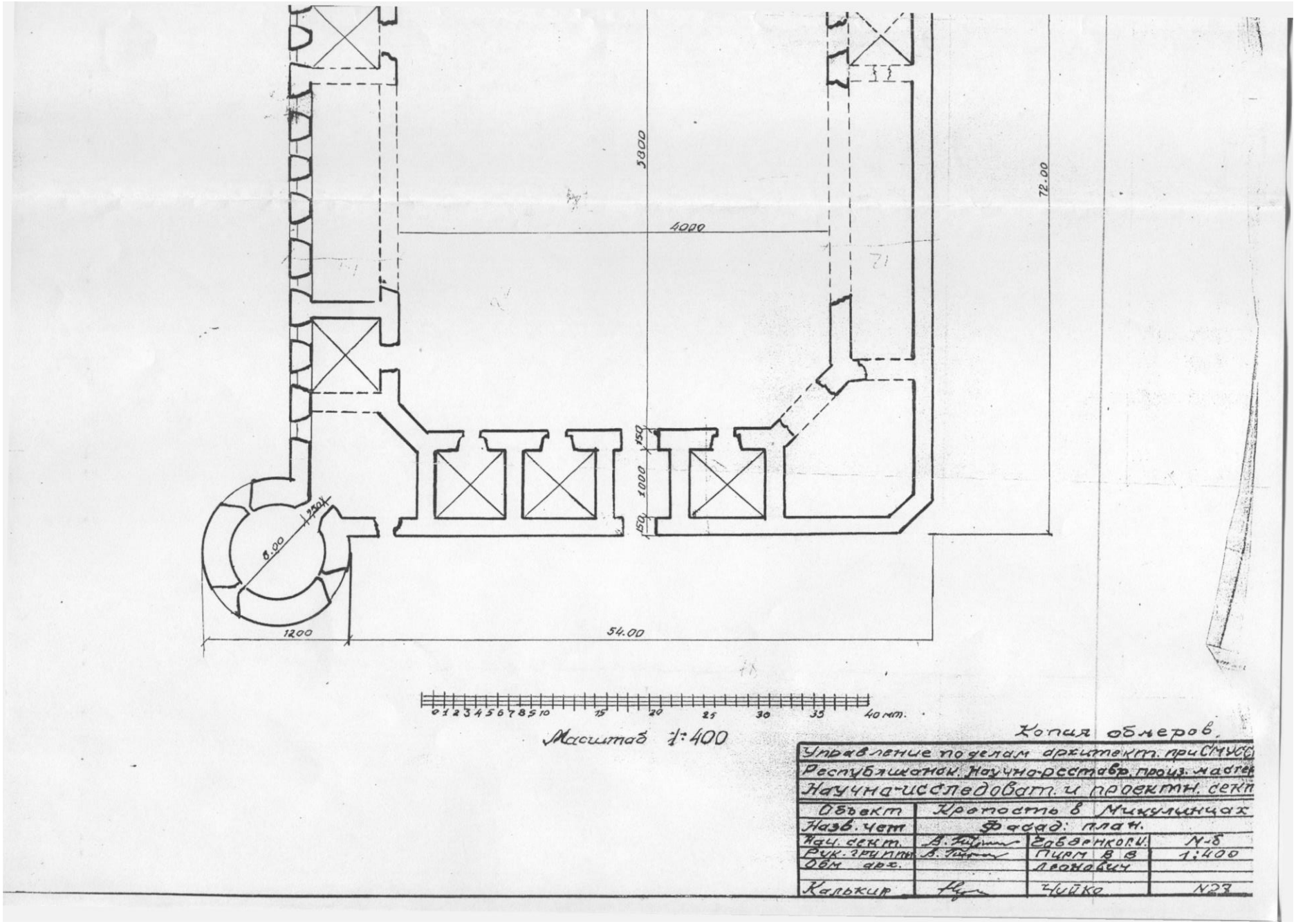
ТЕХНІКО - ЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ

№ п/п	Найменування показників	Одиниця виміру	Кількість
1	Площа забудови	м²	2394,62
2	Площа земельної ділянки	га	1,047

Зм.	Кільк.	Арк.	№ док.	Підпис	Дата	Замок XVI-XVIII ст.(ох.№ 679) в смт. Микулинці по вул. Галицька, 2а Теребовлянський район Тернопільської області		
							Стадія	Аркуш	Аркушів
								1	1
Викон.		Грабар Т.				Схема генплану М 1:500	Національний заповідник "Замки Тернопілля".		

ПЛАН
охранной зоны памятника архитектуры
Замок XVI ст. в п.г.т. Мирополье
масштаб 1:500
охранный номер №879
ул. Шолуденко
ул. Шолуденко

ПЛАН ЗАМКУ М 1:400
ЕКСПЛІКАЦІЯ :
1. Західний оборонний мур з проїзною брамою
2. Східний оборонний мур з проїзною брамою
3. Північний оборонний мур
4. Південний оборонний мур
5. Північно-західна вежа (руїни)
6. Південно-східна вежа (руїни)
7. Руїни північного корпусу
8. Руїни східного корпусу
9. Руїни південного корпусу
10. Приміщення пристосовані під житловий будинок (існуючі)
11. Криниця
Замок XVI- XVIII ст. (ос.№79)
в сел. Микулинці по вул. Галицька, 2"а"
Теребовлянський район Тернопільської області
ПЛАН ЗАМКУ М 1:400
Національний заповідник "Замки Тернопілля"

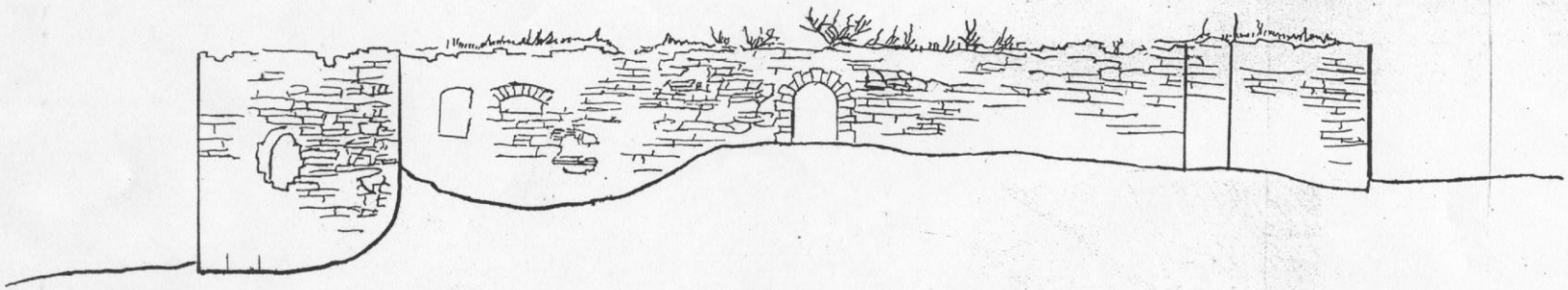

5800
4000
72.00
150
1000
150
8.00
1200
54.00
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 15 20 25 30 35 40 мт.
Масштаб 1:400
Копия обмеров.
Управление по делам архитект. при СМУС
Республиканск. научно-реставр. произ. мастер
Научна-исследоват. и проектн. секто
Объект | Крепость в Микулинцах
Назв. чет | Фасад: план.
Нач. сект. | Гаврилко П.И. | N-8
Рук. группы | Пирм В.В. | 1:400
Обм. арх. | Леонович
Калькир | Чуйко | N23

Жикулинце

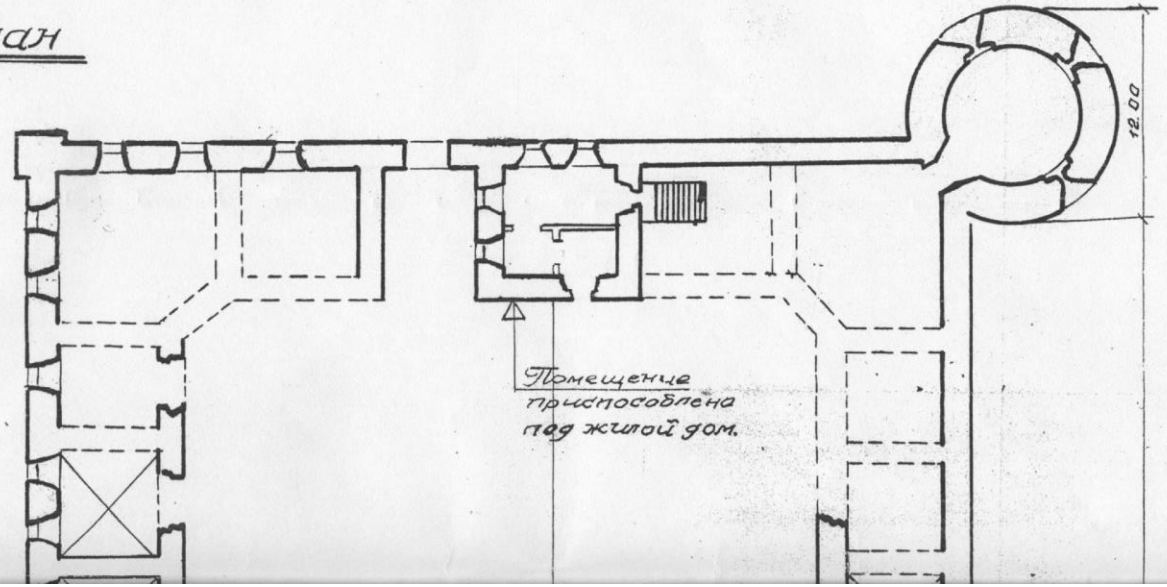
Крепость XVI в.

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ УПРАВЛІННЯ МІСТОБУДУВАННЯ ТА АРХІТЕКТУРИ 02498518
оригіналом вірно

Фасад

План

Вигляд з квадрокоптера. 2018 р

Архівне фото.

Україна

ОБЛІКОВА КАРТКА

об'єкта культурної спадщини

Замок.

(найменування об'єкта)

Вид	**Тип**	**Категорія пам'ятки**
Архітектурний	Комплекс	Національного значення.

1. Дата утворення об'єкта:

XVI-XVIII століття.

2. Місцезнаходження об'єкта:

смт. Микулинці, Теребовлянського району, Тернопільської області/ Північно-східна частина селища, правий берег Серету.

3. Охоронний № пам'ятки:

679-Н/1-11

4. Дати і № рішень, відповідно до яких об'єкт узято на державний облік та визначено категорію пам'ятки:

Постанова Ради Міністрів від 24.08.63 р №970.

5. Функціональне використання:

сучасне використання	**первісне призначення**	**інші (протягом часу існування об'єкта)**
Територія Національного заповідника «Замки Тернопілля»	Городище. Оборонна функція.	Суконна фабрика.

6. Стислий опис об'єкта:

Розташування	Замок розташований на півдні смт. Микулинці у вигині річки Серет на вершині пагорба.
Характеристика об'єкта	Замок у смт. Микулинці побудований з ламаного червоного каменю пісковика Теребовлянських родовищ, кладеного на вапняному розчині. В плані він має форму чотирикутника. За типологічними ознаками, це - регулярне укріплення прото-бастіонного типу. На трьох кутах замку височіли круглі трьохярусні бастеї з артилерійські стрільницями. В перерізі бастеї мають

	форму неправильного кола діаметром 13-14м. Товщина стін сягає до 3м (Архітектурно-археологічні обміри замку в смт. Микулинцях пам'ятки архітектури XVIст. ох. №679, виконанні Львівським філіалом Українського спеціального науково - реставраційного інституту «Укрпроектреставрація»). Вежі мали плоскі перекриття по дерев'яних балках. Навіть сьогодні по діагоналях замку бачимо дві потужні башти циліндричної форми. До нашого часу збереглись руїни Південно-східної бастеї на всю висоту (нижній ярус засипаний), та Північно-західної бастеї збереженої до рівня одного ярусу над рівнем подвір'я. Нижній ярус – засипаний. Стіни мають значні тріщини, відхилення по вертикалі та вивали каміння. На стінах частково збереглися стрільниці. В минулому столітті стіни третьої північно-східної бастеї було розібрано на будматеріали. До наших днів збереглися місця зв'язки стін бастеї із стінами оборонних мурів. На замкове дворище ведуть арочні брами, окантовані білим каменем, де-не-де збереглися фрагменти білокам'яної ростовки арочного обрамлення східних воріт. Із західного боку, де оборонні стіни додатково захищені глибоким ровом замок мав в'їзну браму зі звідним містком. Всередині фортеці були житлові приміщення, а під ними – льохи та підземні ходи. На подвір'ї замку знаходився колодязь (на сьогодні засипаний). Замок збудовано в північно-східній частині городища, пам'ятки місцевого значення - Городище XI-XIII ст. н. е. (давньоруська культура) за охоронним номером 2765-Тр згідно наказу Тернопільської обласної комунальної інспекції охорони пам'яток історії та культури від 10.02.2005 р. та наказу управління культури обласної державної адміністрації «Про включення та вилучення з Державного реєстру об'єктів культурної спадщини» №112 від 18.10.2005 р. Городище мисового типу. Висота мису над долиною річки сягає 20м. Зі сходу та півдня місто було захищене долиною Серету і валами. Отож в Південно-східній частині городища збереглися залишки валу висотою 4,6м, що оточував його по периметру. На південний схід від замку у 1988 р., під час поверхневого огляду зафіксовано матеріали XII-XIII ст. - уламки керамічного посуду та фрагмент скляного браслета. Подекуди спостерігалися прошарки попелу зі слідами вогню.

	Камінням також була викладена і основа валу. Розміри городища: південний вал – 180м, північно-східний – 160 м, північно-західний – близько 140м. У XX ст. на південний схід від замку, між двома збереженими валами, збудовано очисні споруди.
Наявність творів мистецтва	Не має.

7. Перелік складових (для комплексу (ансамблю), визначного місця):

1. Північно-західна бастея.
2. Південно-східна бастея.
3. Північно-східна бастея (руїна).
4. Південно-західний наріжник оборонної стіни з елементами лізени.
5. Оборонні мури.
6. Господарські будівлі.
7. Східна брама.
8. Західна брама з перехідним мостом.
9. Південна брама.
10. Криниця.
11. Житловий будинок.

8. Ступінь схоронності об'єкта:

Добрий,задовільний, незадовільний, аварійний	**Замок в смт. Микулинці є цінною пам'яткою архітектури** XVI-XVIII **ст., перебуває в аварійному стані і потребує повного об'єму ремонтно-реставраційних робіт. Акт технічного стану від** 14.05.2018р. №15

9. Наявність науково-дослідної та науково-проектної документації на об'єкт:

Найменування документації.	Рік розроблення	Автор (організація)	Місце зберігання.
1. Звіт про дослідження архітектурно-археологічного загону Звенигородської археологічної експедиції	1988 р	В.О. Чорноус. Львівський ін.-т суспільних наук (тепер інститут українознавства).	Архів Інституту археології НАН України 1988/111
2. Пам'ятка архітектури XVI ст. замок в смт. Микулинцях. Архітектурно-археологічні обміри.	1991 р	УСНРПІ «Укрпроектреставрація» ГАП Лагуш З.Р. м. Львів	Архів УСНРПІ «Укрпроектреставрація»
2.Проектні пропозиції реконструкції та пристосування пам'ятки арх. XVIст-замку в смт. Микулинцях	1992	УСНРПІ «Укр - Проект реставрація» ГАП Лагуш З.Р. м. Львів	Архів УСНРПІ «Укрпроектреставрація»

10. До облікової картки додаються графічні матеріали та фотофіксація:

Найменування матеріалів	Кількість	Дата виконання	Виконавець
Акт техстану	1	14.05.2018р	НЗ «Замки Тернопілля»
Історична довідка	1	2018 р	Ганусевич Н. З.
Схема фотофіксацій	1	2018 р	Соломчак Г. В.
Фото загального вигляду об'єкта.	16	2018 р	Кордуба Б. Я.

Облікову картку склав:

Посада та назва організації	Спеціальність, кваліфікаційний рівень	Прізвище, ініціали	Підпис	Дата складання
Начальник відділу ОЕРПК Національного заповідника «Замки Тернопілля»	Інженер-будівельник	Ричнюк Г. В.		2018 р
Мол. науковий співробітник науково-дослідного відділу НЗ "Замки Тернопілля"	Інженер-Геофізик, Історик, вчитель історії	Ганусевич Н. З.		2018 р

Начальник управління культури
Тернопільської облдержадміністрації _____ **Г.П. Шергей**

Історична довідка.

Пам'ятка культурної спадщини XVI-XVIII ст.

замок (ох № 679) в смт. Микулинцях Теребовлянського району

Тернопільської області.

Перша писемна звістка про Микулинці датується 1096 р. у «Повчання Володимира Мономаха» у зв'язку з подіями, пов'язаними з братами Володарем та Васильком Ростиславовичами. Селище, що спочатку розташовувалося на лівому березі Серету, поступово поширилося на правий берег. Розташування Микулина на так званому Чорному шляху спонукало його власників до зведення укріплень. В зв'язку з тим на горі, що височіла над рікою і яку називали Острівцем, незабаром з'явилися укріплення, де можна було сховатися від нападників.

За результатами обстежень архітектурно-археологічного загону Звенигородської археологічної експедиції Інституту суспільних наук було виявлене городище мисового типу, східної експозиції, площею 1,1 га, розташовано на високій другій надзаплавній терасі на правому березі р. Серет. Городище захищене з напільної північної та північно-західної сторони ровом, з північно-східної та східної – заплавою Серету, з півдня – крутими схилами мису. Невеликі розміри городища та проста оборонна лінія Микулина може свідчити про те, що в давньоруський час він виконував функції військово-сторожової фортеці.

З кінця XVI ст. підвищується роль поселення в обороні навколишніх теренів від постійних нападів кримських татар. 1550 р. його тодішня власниця Анна Йорданова з роду Сенявських на місці старого замку заклала нову потужну на той час фортецю.

Вона була побудована з ламаного каменя у вигляді квадрата з в'їзною арковою брамою в південній оборонній стіні. Арка окантована білим каменем. На даний час замурована, окантовка частково збережена.

Після Сенявських власниками були магнати Зборовські, у 1637 р. його разом з містом купив Станіслав Конецпольський, який змінює планувальну структуру замку, руїни якого можна і зараз оглянути.

Для будівництва замку використовувався місцевий червоний камінь – пісковик теребовлянських родовищ. В плані він має форму чотирикутника. Стіни і вежі муровані з ламаного каменю на вапняковому розчині утворюючи прямокутний, наближений до квадрата двір.

В оборонних мурах по всьому периметру були бійниці для ведення вогню з ручної зброї і гармат. Бойових отворів не видно лиш у західному крилі. Південний оборонний мур і частина західного (до арки) з часом був перебудований і пристосований під приміщення фабрики, тоді в оборонних стінах появилися віконні отвори.

На трьох кутах замку височіли круглі триповерхові бастеї з бійницями для гармат, покриті шатровим дахом. Їх викладали з ламаного каменю на вапняковому розчині. Низькі круглі наріжні башти з артилерійськими стрільницями – ще один варіант застосування італійської фортифікаційної системи в українському варіанті. Навіть сьогодні по діагоналях плану замку можна побачити дві потужні циліндричні башти (руїни). Третя не збереглася, а четверта перетворилася у лізену (укріплення стіни).

На даний час північно-західна бастея, круглої форми, частково зруйнована, двоярусна, з чотирьома бійницями для гармат. Південно-східна бастея круглої форми, частково зруйнована, трьохярусна, з десятьма бійницями для гармат. Північно-східна бастея була розібрана на будівельний матеріал мешканцями містечка. Південно-західний наріжник оборонної стіни з елементами лізени має цілу історію створення. Під

час оборони фортеці від турецької навали південно-західна бастея була зруйнована. Оборонці фортеці відбудували оборонний мур укріпивши його додатково.

Із західної сторони, де оборонні стіни додатково захищені глибоким ровом, до замку вела брама зі звідним мостом. Арка західних і східних воріт була викладена білокам'яним брильянтовим рустом у стилі Відродження. На даний час вона зруйнована повністю. Збереглася часткова арка зі сходу. У стінах є отвори бійниць для ручної зброї.

Дитинець замку по периметру був забудований одно- та двоповерховими господарськими спорудами. В перших дослідження побудови замку згадуються два житлові приміщення, а також господарські приміщення: стайні, кузні, та складські приміщення а під ними – льохи та підземні ходи. Деякі приміщення були накриті соломою, окремі під гонтом. Частина приміщень мали просторі льохи і підземні ходи, які на даний час частково збережені в північній частині замку. При західній в'їздовій брамі збереглися житлові приміщення, де до сьогодні проживають люди.

На території замку була криниця. Довгий час криниця була похована під шаром дерну, тільки невелика заглибина нагадувала про неї, а в 2011 р. було тільки розчищено зовні. На даний час на місці ймовірного колодязя – неглибока, засунута вирва.

Такий замок існував не тривалий час, оскільки важке економічне становище, політичне безправ'я міщан і селян Микулинців, в якому вони перебували, зумовили їх участь у Визвольній війні українського народу 1648-1657 рр. В цей час замок зазнав значних пошкоджень.

Ще більших руйнувань фортеці завдала навала військ Ібрагіма Шишмана в 1675 році. Замок був взятий в облогу. Після 15-денної облоги, через нестачу продовольства і відсутність допомоги, повіривши обіцянкам ординців оборонці замку відчинили ворота. Проте тримати слово загарбники і не думали. Вони вчинили криваву розправу, вбивши всіх чоловіків і пограбувавши сам замок.

Пізніше Микулинецький замок був у власності магнатів Любомирських, Мнішеків, Потоцьких. У своєму заповіті Людвіга Потоцька подарувала Микулинці своєму племіннику Юзефові Мніху.

Із 31 жовтня 1799 року власником "Микулинецького ключа" став Петро Конопка, який одержав його від Юзефа Мніха (1742-1797), генерал-майора коронних військ. Саме він влаштував у замку суконну фабрику, чим пришвидшив занепад фортеці. Вона не витримала конкуренції з австрійськими мануфактурами і незабаром виробництво згорнулося. Після смерті бездітного барона Яна Конопки микулинецький маєток успадкувала його племінниця Юзефа Рей (в 30-х роках XIX століття), котра була останньою власницею містечка.

З початку XIX століття замок назавжди втрачає своє оборонне значення. А гарною збереженістю в наш час замок завдячує родині охоронців графів Рей – останніх власників замку в 1930-х рр. З дозволу графині ця сім'я проживала в збереженій частині замку.

Постановою Кабінету Міністрів України №878 від 26 липня 2001 року згідно Закону України про охорону культурної спадщини – смт Микулинці затверджено в списках історичних населених місць України.

Розпорядженням Кабінету міністрів України від 05 листопада 2008 року №1397-р Микулинецький замок переданий до складу Національного заповідника «Замки Тернопілля».

Підготувала:
мол.науковий співробітник
Наталія Ганусевич
03.09.2018р.

Додаток 1

АКТ

технічного стану об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини

№ 15 **від 14.05.2018р**

Замок

(найменування об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини)

Архітектурний.

(вид/види об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини)

Національного значення

(категорія об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини)

Постанова Ради Міністрів УРСР від 24.08.63р №970

(номер і дата рішення про взяття на облік)

679

(існуючий охоронний номер (за наявності)

Ми, що нижче підписалися, представники: **Управління культури Тернопільської обласної державної адміністрації:**

(найменування органу охорони культурної спадщини,

Шергей Григорій Платонович – начальник управління культури

П.І.Б., найменування посади)

Пелехатий Ярослав Омелянович - головний спеціаліст відділу культури, охорони культурної спадщини

з одного боку і

Маціпура Анатолій Вікторович- генеральний директор Національного

(П.І.Б., найменування посади)

заповідника «Замки Тернопілля»

з іншого боку (далі - користувач), склали цей Акт про те, що цього числа нами проведено огляд технічного стану об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини

Замок, ох. № 679

(найменування об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини, охоронний номер)

розташована Тернопільська область, Теребовлянський р-н, смт Микулинці.

(місцезнаходження об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини)

загальною площею **932,3 м^2**

технічна адреса вказаного об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини **Тернопільська область, Теребовлянський р-н, смт Микулинці, вул Галицька, 2**

У результаті огляду об'єкта (пам'ятки) встановлено:

ТЕХНІЧНИЙ СТАН ОБ'ЄКТА (ПАМ'ЯТКИ) КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ:

1.Загальний стан об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини. Замок в аварійному стані. В плані майже квадратний, по діагоналях плану замку можна
(коротка характеристика стану об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини в цілому)
побачити дві потужні циліндричні башти (руїни). На замкове дворище ведуть арочні брами, окантовані білим каменем, де-не-де збереглися фрагменти білокам'яної ростовки арочного обрамлення східних воріт.

2.Стан збереження. На даний час залишки мурів та двох наріжних башт, що уціліли від давньої споруди, дають уявлення про вигляд фортеці в
(детальний опис вигляду, стану збереження окремих частин,конструктивних елементів об'єкта
минулому. Із західного боку, де оборонні стіни додатково захищені
(пам'ятки)культурної спадщини із зазначенням матеріалу, розміру, наявності меморіальних дошок тощо)
глибоким ровом замок має в'їзну браму. Оборонні стіни з бійницями та бастеї муровані з червоного та білого колотого і рваного пісковика, Присутнє значне відхилення стін по вертикалі та вивали каменю, стан аварійний. Всередині фортеці були житлові приміщення, а під ними - льохи та підземні ходи. В даний час приміщення поховані під шаром дерну. Невелика заглибина нагадує про колишній колодязь. При західній в'їзній брамі збереглися житлові приміщення, де до сьогодні проживають люди.
Меморіальні дошки відсутні.

3.Відомості про реставраційні та інші роботи, які були проведені на об'єкті (пам'ятці) культурної спадщини (за наявності)
В 2008 році замок передано на баланс заповідника. Силами заповідника
(дата здійснення, проектна та підрядна організації, характер проведених робіт)
проведено ремонтно-реставраційні роботи східної оборонної стіни, відреставровано аварійний стан південно-східної бастеї та в'їздової брами.

4. Стан території об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини: Площа території – 1,047 га. Територія замку невпорядкована, в незадовільному стані.
(площа, благоустрій, озеленення, огорожа тощо)

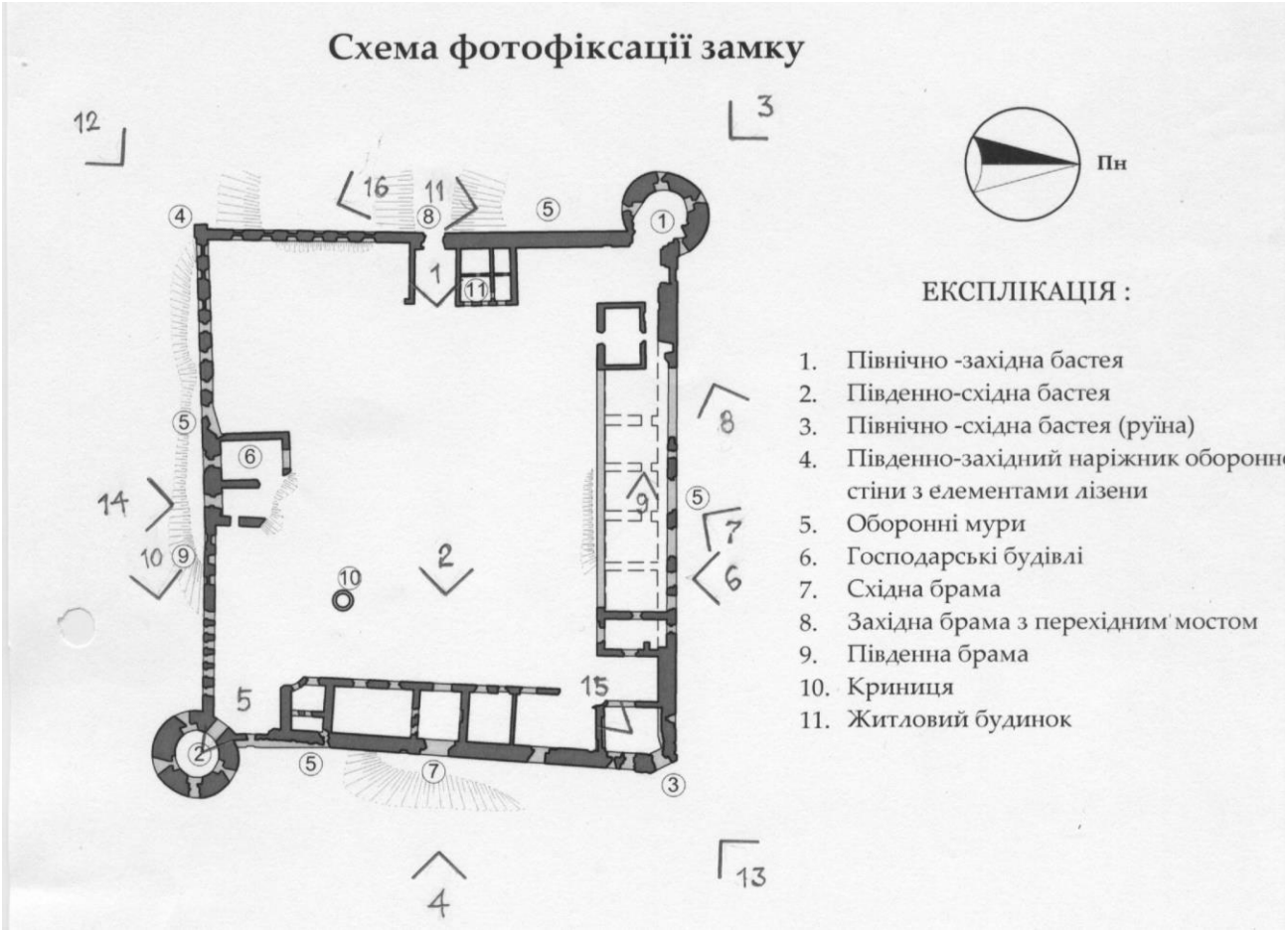
5. Додатки 1 аркуш
(матеріали фотофіксації)

Представники органу охорони культурної спадщини: _____ **Шергей Г.П.**
(Підпис) (П.І.Б.)

_____ **Пелехатий Я. О.**
(Підпис) (П.І.Б.)

Маціпура А.В.
(П.І.Б.користувача/власника) _____
(Підпис)

Заступник Міністра культури України _____ **Мазур Т. В.**
(найменування посади керівника органу охорони культурної спадщини) (Підпис) (П.І.Б.)

Перелік фото фіксацій.

Фото 1. Вид на східну браму та каземати з заходу. 2018 р.

Фото 2. Східна брама з казематами. Вид з заходу. 2018 р.

Фото 3. Вид на північно-західну бастею з дитинця. 2018 р.

Фото 4. Вид на східну браму зі сходу. 2018 р.

Фото 5. Бійниця південно-східної бастеї. І ярус. 2018 р.

Фото 6. Віддушина казематів в північному мурі. 2018 р

Фото 7. Арочний вхід до казематів з півночі, зовні. 2018 р.

Фото 8. Вид на північний мур та північно-західну бастею з сходу.2018 р.

Фото 9. Дверний проріз господарських приміщень. 2018 р.

Фото 10. Південний мур з заходу. 2018 р.

Фото 11. Вид на північно-західну бастею з півдня. 2018 р.

Фото 12. Вид на південно-західний кут замку. 2018 р.

Фото 13. Вид на східний мур та залишки Пн-Сх бастеї з півночі. 2018р.

Фото 14. Південна брама. Вид зовні. 2018 р.

Фото 15. Вид на північно-східну бастею з середини замку. 2018 р.

Фото 16. Вид з півночі на наріжник з замку. 2018 р.

Фото 1. Вид на східну браму та каземати з заходу. 2018 р. Вик. Кордуба Б. Я.

Фото 2. Східна брама з казематами. Вид з заходу. 2018 р. Вик. Кордуба Б. Я.

Фото 3. Вид на Північно-західну бастею з дитинця. 2018 р. Вик. Кордуба Б. Я.

Фото 4. Вид на східну браму зі сходу. 2018 р. Вик. Кордуба Б. Я.

Фото 5. Бійниця південно-східної бастеї. І ярус. 2018 р. Вик. Кордуба Б. Я.

Фото 6. Віддушина казематів в північному мурі. 2018 р. Вик. Кордуба Б. Я.

Фото 7. Арочний вхід до казематів з півночі, зовні. 2018 р. Вик. Кордуба Б. Я.

Фото 8. Вид на північний мур та північно-західну бастею з сходу.2018 р.
Вик. Кордуба Б. Я.

Фото 9. Дверний проріз господарських приміщень. 2018 р. Вик. Кордуба Б. Я.

Фото 10. Південний мур з заходу. 2018 р. Вик. Кордуба Б. Я.

Фото 11. Вид на Північно-західну бастею з півдня. 2018 р. Вик. Кордуба Б. Я.

Фото 12. Вид на **Південно-західний кут оборонного периметра замку.** 2018 р. Вик. Кордуба Б. Я.

Фото 13. Вид на східний мур та залишки Північно-східної бастеї з півночі. 2018 р. Вик. Кордуба Б. Я.

Фото 14. Південна брама. Вид зовні. 2018 р. Вик. Кордуба Б. Я.

Фото 15. Вид на північно-східну бастею з середини замку. 2018 р.
Вик. Кордуба Б. Я.

Фото 16. Вид з півночі на наріжник з замку. 2018 р. Вик. Кордуба Б. Я.